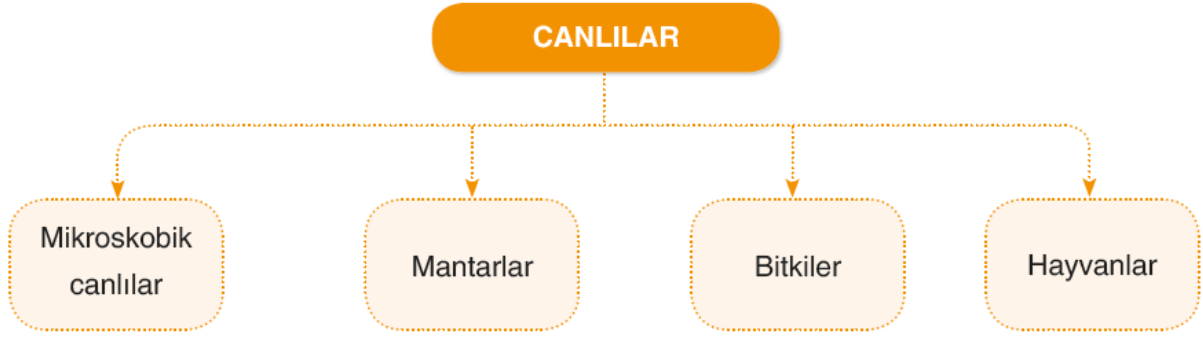

5.Sınıf Fen Bilimleri Konu Özetleri

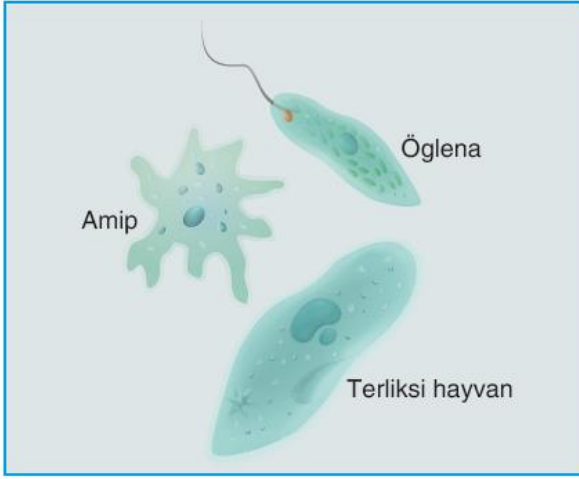
2.Ünite : Canlılar Dünyası
1.Bölüm : Canlıları Tanıyalım

Sınıflandırma, hayatımızı kolaylaştıran bir işlemdir. Örneğin markete gittiğimizde aradığımız ürünü kolay bir şekilde bulmamız için içecekler, unlu mamuller ve et ürünleri gibi değişik ürünler sınıflandırılmıştır. Aynı şekilde, kütüphanelerde bulunan birçok kitap; türüne, yazarına ve konusuna göre değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma, hayatın pek çok safhasında yapılmaktadır. Öğrenciler yaş gruplarına göre sınıflandırılarak eğitim-öğretim görmektedir. Elbiselerimizi kışlıklar ve yazlıklar olarak sınıflandırıp dolabımıza bu şekilde yerleştiririz. Sınıflandırmanın sağladığı kolaylıklardan bilim insanları da yararlanmıştır. Bilim insanları, yeryüzünde yaşayan binlerce canlıyı incelerken tüm canlıların tek tek incelenmesi işleminin imkânsız olduğunu fark etmişler ve canlıları kendi içerisinde belirli sınıflara ayırarak gruplandırmışlardır. Benzer özellik gösteren canlılar aynı grup içerisinde incelenmiştir. Canlılar, başlıca dört grup altında incelenir:

1. MIKROSKOBİK CANLILAR

Mikroskopik canlılar ancak mikroskop altında gözlemlenebilir. Bu canlılar tek bir hücreye sahip oldukları için basit yapıları canlılardır. Suda, havada, toprakta ve canlıların vücutlarında yaşayabilirler. Bunların, insan vücuduna girdiğinde vücuda zarar verip hastalık yapanlarına mikrop denmektedir. Bu canlılar verem, tifo, tetanos, kolera ve kızamık gibi birçok hastalığa neden olabilir. Mikroskopik canlıların tehlikelerinden korunmak için hijyene dikkat etmeliyiz. Bütün mikroskopik canlılar zararlı değildir. Örneğin bakteriler dediğimiz tek hücreli canlıların bir bölümü, insan sağlığına fayda sağlamaktadır. Faydalı bakterilerden bazıları sütü, yoğurda ve peynire dönüştürmektedir. Mikroskopik canlıların bir başka yararı da doğada oluşan atıkların çürüyüp toprağa karışmasını sağlamalarıdır. Bu canlılar, bir bakıma doğal yoldan temizlik yapmaktadır. Tek hücreli canlılara amip, öglene, teriksi hayvan ve bakteriler örnek olarak verilebilir.

Amip, öglena ve terliksi hayvan

Bakteriler

Bakteriler çok soğuk olan buzullardan çok sıcak olan kaplıcalara kadar dünyanın her yerinde yaşayabilir. Hava ve su damlacıkları ile çok uzak mesafelere taşınabilir.

2. MANTARLAR

Mantar denince birçoğumuzun aklına gıda olarak tüketilen şapkali mantarlar gelir. Aslında mantarlar birçok çeşidi olan canlı grubudur. Mantarlar küf, maya, parazit ve şapkali mantarlar olmak üzere dört grupta incelenir.

Küf mantarları peynir, limon, portakal ve ekmek gibi gıdaların üzerinde oluşan, genelde yeşilimsi renkte görülen canlılardır.

Peynir küf

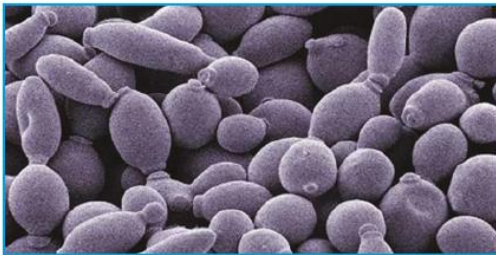
Sebze ve meyve küf

Ekmek küf

Penisilin denen antibiyotik, küf mantarları tarafından üretilmektedir. Alexander Fleming (Aleksandır Fileming) tarafından keşfedilmiştir.

Maya mantarları da çıplak gözle görülemeyecek kadar küçük yapılı canlılardır. Hamurun mayalanmasını ve sirke oluşumunu maya mantarları sağlar.

Maya mantarları

Hamur

Parazit mantarlar ise genelde insan vücudunun nemli bölgelerinde yaşar. Ayak parmaklarının arası, mantarların en yoğun yaşadığı bölgedir. Genellikle kaşıntıya neden olur. Bunun dışında saçkıran ve ağızda oluşan pamukçuklar, mantarların neden olduğu sorunlardır. Parazit mantarlardan korunmak için başkasına ait çorap, tarak ve terlikleri hijyen açısından kullanmamalıyız.

Ayak mantarı

Saçkıran

Pamukçuk

Şapkalı mantarlar, çok hücreli canlılardır. Bu mantarlar, ağaç gövdelerine veya toprağa tutunarak ihtiyaç duydukları besinleri başka canlıların kalıntılarından karşılarlar. Protein ve vitamin yönünden zengindir. Besin olarak kullanılan mantarlara, kuzu göbeği ve çam mantarının yanı sıra kültür ortamında üretilen ve pazarlarda gördüğümüz kültür mantarları örnek verilebilir. Ancak bazı şapkalı mantarlar zehirlidir. Zehirli ve zehirsiz olduğu hakkında kesin bir bilginiz yoksa, mantarları gıda olarak tüketmemeliyiz.

Kuzu göbeği

Çam mantarı

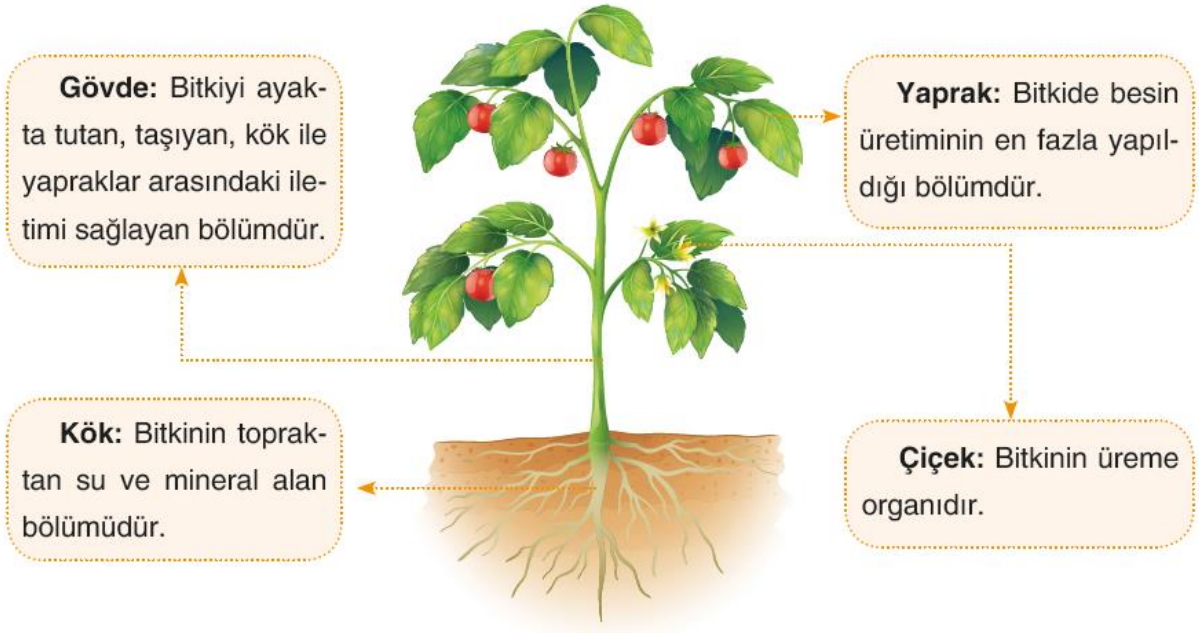
Kültür mantarı

Zehirli mantar

3. BITKILER

Doğada yaşayan canlıların en temel ihtiyacı, beslenmedir. Bitkiler de bütün canlıların temel besin kaynağıdır. Bitki örtüsünde meydana gelen bir azalma, diğer canlıları da olumsuz etkileyebilir. Bitkiler çiçekli ve çiçeksiz olmak üzere başlıca iki grup altında incelenir. Çiçekli bitkiler, çiçek ve tohum içeren bitkilerdir. Çiçek, bitkinin üreyip tohum oluşmasını sağlayan üreme organıdır. Lale, gül, papatya gibi bitkilerin yanı sıra domates, biber, zeytin, elma, kiraz, şeftali, çam, çınar gibi bitkiler de çiçekli bitkilere örnek verilebilir. Çiçekli bitkiler genel olarak dört bölümden oluşur. Bu bölümlerin isimlerini ve görevlerini aşağıdaki görsele bakarak öğrenebiliriz.

Çiçeksiz bitkiler ise çiçeği olmayan bitkilerdir. Bu bitkiler, çiçekli bitkilerden farklı bir üreme sistemine sahiptir. Kök, gövde ve yaprak bazı türlerinde bulunurken büyük bir bölümünde bu yapılar çok gelişmemiştir. Eğrelti otları, atkuyruğu, kibrit otu ve kara yosunu çiçeksiz bitkilere örnek verilebilir.

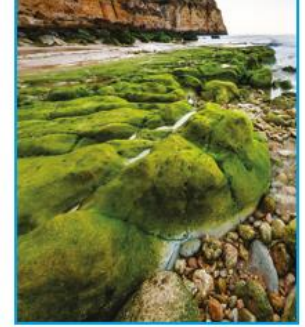
Eğrelti otu

Atkuyruğu

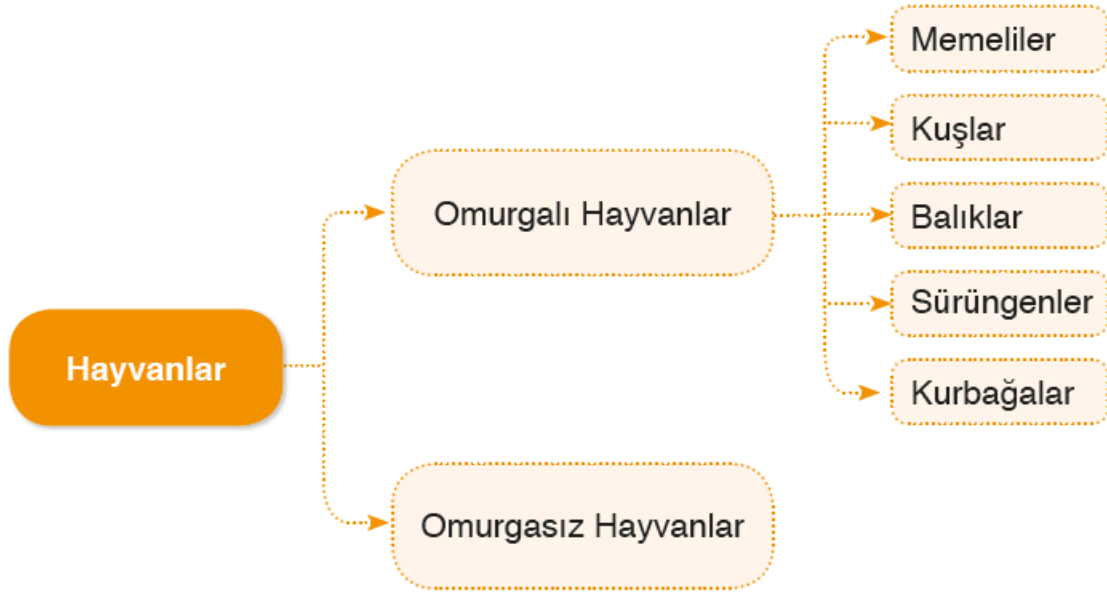
Kibrit otu

Kara yosunu

4. HAYVANLAR

Hayvanlar da bitkiler gibi çeşitli gruplara ayrılarak incelenmektedir. Hayvanlar; omurgalılar ve omurgasızlar şeklinde ikiye ayrılır. Omurgalıları da kendi içerisinde beş grupta inceleyebiliriz.

Omurgalı Hayvanlar

Canlıların vücut yapılarında bazı ortak özellikler bulunur. İskelet de bu yapılardan biridir. Kemik ve kıkırdak gibi sert yapılardan oluşan bir iskelete sahip canlılara omurgalı hayvanlar denir. Omurgalı hayvanların gruplarını ayrı ayrı inceleyerek bunlara örnek verelim.

a. Memeliler

Bu canlılar, yavrularını sütle besler, doğurarak çoğalır. Karada ve suda yaşayan memeliler olduğu gibi, yarasa gibi uçan memeliler de vardır. Memeli hayvanlara kedi, köpek, ayı, yunus, balina, kirpi, köstebek, zürafa, at ve inek örnek verilebilir.

Kedi ve köpek

Ayı

Yunus

b. Kuşlar

Bu gruptaki canlıların vücutları tüylerle kaplıdır. Kuşlar, yumurta ile çoğalır. Bu hayvanlara serçe, papağan, güvercin, tavuk, ördek, kartal, deve kuşu, penguen ve flamingo örnek verilebilir.

Denizlerde balıklar gibi yüzen balina, yunus ve foklar, akciğerleri ile soluk alıp veren, doğurarak çoğalan memeli hayvanlardır.

c. Balıklar

Bu canlı grubu, tatlı ve tuzlu sularda yaşar. Yumurta ile çoğalır. Yüzgeçleri ile hareket eder. Balıkların vücutları genelde koruyucu pullarla kaplıdır. Solungaç solunumu yapan bu hayvanlara hamsi, alabalık, çupra, köpek balığı, japon balığı örnek verilebilir.

ç. Sürüngenler

Bu canlıların suda veya karada yaşayan türleri bulunabilir. Yumurta ile çoğalır. Vücutlarının dış kısmı pullarla kaplıdır. Ayakları olmayıp sürünerek hareket edenlerin yanı sıra ayakları bulunan sürüngenler de vardır. Bu hayvanlara timsah, yılan, kaplumbağa, kertenkele, bukalemun örnek verilebilir.

d. Kurbağalar

Bu canlılar, yumurta ile çoğalır. Kurbağalar, yaşamlarının ilk dönemlerinde iribaş adında suda yaşayan kuyruklu bir canlı iken daha sonraları kuyruğun kaybolmasıyla ergin bir kurbağaya dönüşür. Kurbağaların yumurtadan çıktıktan sonra ergin bir kurbağa oluncaya kadar geçirdikleri bu sürece **başkalaşım** adı verilir.

Kurbağaların vücutları nemli yapıda olup ayakları perdelidir. Bazı kurbağa türlerinin zehirli olduğu bilinmektedir.

Bazı kurbağa çeşitleri

Omurgasız Hayvanlar

Kelebek

Uğur böceği

Salyangoz

Genelde vücutlarının dış kısmı sert bir kabukla çevrili olan hayvanlara **omurgasız hayvanlar** denir. Bazı omurgasız hayvanların vücutlarında sert kabuk bulunmamaktadır. Karada yaşayan omurgasız hayvanlara kelebek, uğur böceği, solucan, arı, karınca, salyangoz, sinek; suda yaşayan omurgasız hayvanlara da denizanası, mercan, ahtapot, denizyıldızı örnek verilebilir.

Mercan

Ahtapot

Denizyıldızı